

Piotr Uhma

dr, Wydział Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych,
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

**„OD KRYZYSU FINANSOWEGO DO BREXITU. UNIA
EUROPEJSKA W PRZEBUDOWIE” I „FUNDAMENTAL RIGHTS
IN THE EUROPEAN UNION AND THE NATIONAL IDENTITY
OF THE MEMBER STATES” – PROBLEMY UNII EUROPEJSKIEJ
OKIEM EKSPERTÓW PRAWA EUROPEJSKIEGO**

Dynamika integracji europejskiej w ostatnich latach doznała wielu wstrząsów, począwszy od kryzysu finansowego, poprzez kryzys migracyjny, po brytyjskie referendum w sprawie Brexitu. Także i problemy relacji kompetencji pomiędzy instytucjami Unii Europejskiej a państwami członkowskimi ujawniły się w nowych sporach, dotyczących polityk szczegółowych oraz kwestii zasadniczych. Obchodzona w ubiegłym roku sześćdziesiąta rocznica podpisania Traktatów Rzymskich, które w istocie zapoczątkowały tworzenie się systemu prawa wspólnotowego, stała się okazją do wielu cennych dyskusji polskich naukowców zajmujących się prawem europejskim. Wśród nich na uwagę zasługują dwie konferencje naukowe: „Od kryzysu finansowego do Brexitu. Unia Europejska w przebudowie”, zorganizowana w Katowicach w dniach 20–21 kwietnia 2017 r. przez Katedrę Prawa Międzynarodowego Publicznego i Prawa Europejskiego WPiA Uniwersytetu Śląskiego oraz „Fundamental Rights in the European Union and the National Identity of the Member States”, zorganizowana przez Centrum

Doskonałości im. Jeana Monnet (Centre of Excellence Jean Monnet, CEJM), która odbyła się na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego w dniach 29–30 maja 2017 r.

Stosunkowo szerokie ujęcie tematu pierwszej z wymienionych konferencji pozwoliło na zebranie w ramach jednego wydarzenia osób zajmujących się różnymi aspektami funkcjonowania Unii Europejskiej. Panele plenarne pierwszego dnia konferencji koncentrowały się na zagadnieniach ewolucji prawa i ustroju Unii Europejskiej, kompetencji UE w dziedzinie gospodarki oraz finansów, a także relacji Wielkiej Brytanii z UE w przededniu Brexitu. Zmiany w charakterystyce prawnej Unii Europejskiej stanowiły oś początkową dyskusji, w której prelegenci zastanawiali się nad wpływem aktualnych wydarzeń integracyjnych i dezintegracyjnych na model ustrojowy UE. W tym kontekście warto przytoczyć perspektywę Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej zaprezentowaną przez prof. Macieja Szpunara, Rzecznika Generalnego TSUE, wystąpienie prof. Roberta Grzeszczaka – „Z przeszłości o przyszłości prawa i ustroju UE”, czy dr Katarzyny Cichos – „Problem prędkości, czy utraty kierunku – cele dzisiejszej UE, a idea powstania Wspólnot”. Ważnym głosem w dyskusji było wystąpienie prof. Arkadiusza Stempina, rzucające światło na niemieckie postrzeganie wyzwań stojących przed Unią Europejską.

Drugi panel plenarny „Unia Europejska w przededniu Brexitu” dostarczył ciekawej analizy związków Wielkiej Brytanii z Unią Europejską, tak w oryginalnym kontekście historycznym zaprezentowanym przez prof. Jacka Skrzydło w „Refleksje o Brexicie w świetle secesji południowych stanów USA w 1860 roku”, jak w próbie całościowej oceny zawartej w tytule referatu dr hab. Dobrochny Bach-Goleckiej – „Enfant terrible Unii Europejskiej”. Problemy prawne wystąpienia Wielkiej Brytanii z UE były osią prezentacji prof. Cezarego Mika, uzupełnionego o następstwa w obszarze prawa prywatnego międzynarodowego i międzynarodowego postępowania cywilnego (dr Maciej Zachariasiewicz), skutki dla dyrektywy regulującej korzystanie z prawa swobodnego przemieszczania się i pobytu przez obywateli UE oraz członków ich rodzin (dr Katarzyna Grzelak-Bach), a także konsekwencje rozciągające się na członkostwo Zjednoczonego Królestwa w WTO (dr Marcin Kałuński).

Drugi dzień konferencji obfitował w równoległe panele tematyczne. Były one szczegółowym spojrzeniem na rozliczne aspekty całego spektrum integracji europejskiej. Panel „Unia Europejska a jednostka” zawierał wystąpienia próbujące ocenić czy jednostka pozostaje w centrum integracji europejskiej. Wśród tematów poruszanych w dyskusji uwypuklono kwestie praw podstawowych UE oraz zwrócono uwagę na zadania stojące przed inną organizacją międzynarodową – Radą Europy w czasie kryzysu Unii Europejskiej. Panel „Unia Europejska a społeczeństwo” dotyczył inicjatyw UE w szeroko pojętych kwestiach społecz-

nych. Zagadnienie polityki migracyjnej stanowiło trzon wystąpień prelegentów. Ponadto ożywiona dyskusja toczyła się w panelach poświęconych politykom wewnętrznym UE (np. własności przemysłowej, usług telekomunikacyjnych czy audiowizualnych), działaniom zewnętrznym (np. operacjom wojskowym UE), czy legislacji.

Z uwagi na skrótowy charakter niniejszego opracowania naszkicowano jedynie przebieg obrad w okrojonej formie. Zaprezentowane referaty zostaną zebrane w monografii naukowej, nad której przygotowaniem prace trwać będą w kolejnych miesiącach. Konferencja została wysoko oceniona przez jej uczestników, do czego niewątpliwie przyczyniła się doskonała organizacja i znakomite warunki obrad na Wydziale Prawa i Administracji UŚ. Dziękując zebranych dr hab. Jacek Barcik, gospodarz komitetu organizacyjnego konferencji, zasugerował, aby konferencja przekrojowa poświęcona aktualnym problemom prawa europejskiego odbywała się rokrocznie w różnych ośrodkach akademickich w Polsce. Można jednak wyrazić nadzieję, że wydarzenie to stanie się stałym punktem życia naukowego Katedry Prawa Międzynarodowego Publicznego i Prawa Europejskiego UŚ.

Miesiąc później, we Wrocławiu, wielu ekspertów prawa europejskiego zebrało się ponownie, tym razem na międzynarodowej konferencji „Fundamental Rights in the European Union and the National Identity of the Member States” w ramach działalności Centrum Doskonałości im. Jeana Monnet (Centre of Excellence Jean Monnet, CEJM), powołanego decyzją Komisji Europejskiej na lata 2014–2017, na wniosek prof. Dagmary Kornobis-Romanowskiej, członka Zarządu Polskiego Stowarzyszenia Prawa Europejskiego.

Konferencja dotyczyła zagadnienia o kluczowym znaczeniu w kontekście sporów pomiędzy organami UE a państwami członkowskimi – tożsamości narodowej państw członkowskich z jednej strony, a praw podstawowych w Unii Europejskiej z drugiej. Pytanie zawarte w tytule wrocławskiego spotkania zmuszało do zastanowienia, jak dalece mogą sięgnąć partykularyzmy państw członkowskich w stosowaniu prawa unijnego, motywowane specyfiką ustrojową danego kraju? W pierwszym dniu konferencji podkreślono zagadnienie wartości leżących u podstaw Unii Europejskiej, określonych w art. 2 Traktatu o UE (TUE), w tym demokracji i państwa prawnego, które są wspólne Państwom Członkowskim. Przeprowadzone w Polsce, *de facto* w ostatnich kilkunastu miesiącach, zmiany ustrojowe są naruszeniem tych wartości. Zdaniem jednego z zagranicznych prelegentów Rada (UE), stanowiąc większością czterech piątych swych członków, po uzyskaniu zgody Parlamentu Europejskiego powinna stwierdzić istnienie wyraźnego ryzyka poważnego naruszenia przez Polskę i Węgry wartości UE, a tym samym mechanizm sankcji miałby szansę się urzeczywistnić. Z drugiej strony art. 4.2. TUE nakłada na Unię Europejską obowiązek poszanowania tożsamości

narodowej państw członkowskich, nierozzerwalnie związanej z ich podstawowymi strukturami politycznymi i konstytucyjnymi. Pytanie o zakres tego obowiązku stanowiło kolejny element dyskusji. Ponieważ państwa powołują się na swoje konstytucje kolejne referaty przybliżyły problematykę „tożsamości konstytucyjnej”, także na tle porównawczym w odniesieniu do konstytucji Republiki Federalnej Niemiec. W tym kontekście znakomicie wybrzmiała konkluzja prof. Mirosława Wyrzykowskiego, że suwerenność państwa istnieje jedynie w ramach jego konstytucji („Hostile Takeover” of the Constitutional Identity).

W drugim dniu obrad koncentrowano się na zagadnieniach szczegółowych wybranych praw podstawowych UE, w tym prawa do łączenia rodzin, integracji, języka, prawa kształtowania polityki karnej czy wolności działalności gospodarczej. Niewątpliwym sukcesem tego wydarzenia naukowego była obecność zróżnicowanej reprezentacji środowiska akademickiego (wielu uznanych samodzielnych pracowników naukowych, w tym z zagranicy, adiunktów oraz doktorantów), ale także wybitnych praktyków (prof. Macieja Szpunara, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej; prof. Niny Półtorak, General Court of the EU; prof. Stanisława Biernata, Trybunał Konstytucyjny).